Viņi ir trīsdesmit divi. Trīsdesmit divi, kas šajā 1986. gada rudens dienā vēl dzīvo abatijā, ceļa galā, kas liek nobālēt jebkuram, kurš to izmanto. Tūkstoš gadu laikā nekas nav mainījies. Ne stāvais ceļš, ne tā radītā reiboņa sajūta. Trīsdesmit divas stipras sirdis – tādām tām jābūt, dzīvojot tukšuma malā, – trīsdesmit divi ķermeņi, kas arī tādi bija, jaunībā. Pēc dažām stundām viņu būs par vienu mazāk.

Brāļi sastājušies puslokā ap mirēju. Tādu brīžu ir bijis daudz, daudz atvadu, kopš Sakras sienas slejas viņiem pāri. Ir bijis daudz žēlastības un šaubu mirkļu, daudz dvēseļu, kas stājās pretī draudīgajai ēnai. Bija un būs vēl citas aiziešanas, tad nu viņi pacietīgi gaida.

Šis mirējs nav tāds kā citi. Viņš šeit ir vienīgais, kurš nav devis zvērestu. Tomēr viņam ļāva te palikt četrdesmit gadus. Ikreiz, kad radās jautājumi vai izraisījās diskusija, ieradās vīrs sarkanā sutanā, katru reizi cits, lai to izbeigtu. *Viņš paliek.* Viņš piederas šai vietai tāpat kā klosteris ar tā kolonnām un romāņu kapiteļiem, kuru labo stāvokli lielā mērā nodrošinājis viņa talants. Tāpēc nav ko gausties, par savu uzturēšanos viņš samaksājis graudā.

No brūnās vilnas segas abpus galvai laukā rēgojas tikai mirēja dūres, astoņdesmit divus gadus vecs bērns, kuru apsēduši murgi. Āda ir dzeltena, saplaisājusi, kā nostiepts pergaments uz

pārāk asiem stūriem. Piere spīdīga, nejauka drudža ievaskota. Tai dienai, kad spēki viņu pievils, reiz bija jāpienāk. Žēl, ka viņš neatbildēja uz viņu jautājumiem. Cilvēkam ir tiesības uz saviem noslēpumiem.

Turklāt šķiet, ka viņi zina. Ne jau visu, bet svarīgāko. Reizēm viedokļi atšķiras. Lai aizdzītu garlaicību, atklājam sevī tenkotāju garu. Viņš ir noziedznieks, atkritējs, politiskais bēglis. Vieni uzskata, ka viņš te tiek turēts pret savu gribu – šī teorija neiztur kritiku, jo viņš redzēts aizbraucam un atkal atgriežamies, – citi apgalvo, ka viņš te atrodas savas drošības dēļ. Un tad pati populārākā un arī noslēpumainākā versija, jo romantisms šeit iekļūst tikai kontrabandas ceļā: viņš ir šeit, lai būtu nomodā par *viņu*. Viņu, kura gaida savā marmora naktī tikai dažu simtu metru no viņa mazās celles. Viņa gaida jau četrdesmit gadus. Visi abatijas mūki kaut reizi viņu ir redzējuši. Un ikviens gribētu redzēt viņu vēlreiz. Atliek tikai palūgt atļauju tēvam Vinčenco, klostera priekšniekam, bet to uzdrošinās vien retais. Varbūt aiz bailēm no ķecerīgām domām, runā, ka tādas uznākot, ja pieiet viņai pārāk tuvu. Un mūkiem jau tāpat pietiek ķecerīgu domu, kad tumsas sirdī tos vajā sapņi ar eņģeļu vaibstiem.

Mirējs cīnās, atver acis, tad atkal tās aizver. Viens no brāļiem zvēr, ka saskatījis tajās prieku, – viņš kļūdās. Uz mirēja pieres un lūpām saudzīgi uzliek mitru drānu.

Mirējs atkal sakustas, un nu visi ir vienisprātis.

Viņš cenšas kaut ko pateikt.

Protams, es cenšos kaut ko pateikt. Esmu pieredzējis cilvēku lidojam, arvien ātrāk un ātrāk, arvien tālāk un tālāk. Esmu pieredzējis divus karus, nāciju pagrimumu, esmu lasījis apelsīnus Sanseta bulvārī, jūs taču nedomājat, ka man nav nekā, ko teikt? Piedodiet, esmu nepateicīgs. Jūs mani ģērbāt un ēdinājāt, kad pašiem nebija nekā vai ļoti maz un es biju nolēmis rast pie jums patvērumu. Bet esmu klusējis pārāk ilgi. Aizveriet slēģus, gaisma man nodara sāpes.

Viņš satraucas. Aizveriet slēģus, brāli, šķiet, gaisma viņu traucē.

Ēnas, kas mani vēro uz gaismas fona Pjemontas saulē, balsis, kas pieklust, kad piezogas snauda. Viss notika tik ātri. Vēl tikai pirms nedēļas es rosījos sakņu dārzā vai stāvēju uz trepēm, vienmēr bija kaut kas labojams. Ar gadiem kļuvu lēnīgāks, bet, man piedzimstot, neviens nelika uz mani lielas cerības, tāpēc bijis gana daudz, ko apbrīnot. Un tad kādu rītu es vairs nespēju piecelties. Jūsu skatienos es izlasīju, ka pienākusi mana kārta, ka drīz skanēs zvans un mani aiznesīs uz mazo dārziņu iepretim kalnam, kur gadsimtiem ilgi virs abatiem, apgaismotājiem, dziesminiekiem un ķesteriem zied magones.

Viņa stāvoklis pasliktinās.

Nočīkst slēģi. Četrdesmit gadu laikā, ko esmu šeit pavadījis, tie ir čīkstējuši vienmēr. Beidzot tumšs. Tumšs kā kino, kura

dzimšanu esmu pieredzējis. Sākumā nekā, tukšs horizonts. Žilbinošs līdzenums, kurā ieskatoties atmiņa piepildās ar ēnām un siluetiem, kas savukārt pārtop pilsētās, mežos, cilvēkos un zvēros. Tie virzās uz priekšu, nostājas skatuves priekšplānā, mani aktieri. Dažus no viņiem es atpazīstu, viņi nav mainījušies. Cildenais un smieklīgais sakausēti vienā tīģelī, nedalāmi. Traģēdijas valūta ir rets zelta un atkritumu sakausējums.

Tas ir tikai dažu stundu jautājums.

Dažu stundu jautājums? Nesmīdiniet mani. Es esmu miris jau sen.

Vēl vienu vēsu kompresi. Šķiet, ka viņš nomierinājies.

Bet kopš kura laika mirušie nespēj izstāstīt savu dzīvi?

*Il Francese.** Vienmēr esmu ienīdis šo iesauku, lai gan man devuši daudz ļaunākas. Visi mani prieki, visas drāmas saistās ar Itāliju. Es nāku no zemes, kur skaistums vienmēr ir apdraudēts. Pietiek tikai uz īsu brīdi novērsties, un kroplums to bez žēlastības iznīcinās. Ģēniji te dzimst kā nezāles. Mēs dziedam, kad nogalinām, mēs zīmējam, kad krāpjam, un ļaujam suņiem apčurāt baznīcu sienas. Ne velti itālis Merkalli nodēvējis savā vārdā postījumu skalu zemestrīču intensitātes novērtēšanai. Viena roka nojauc to, ko otra uzbūvējusi, un emocijas ir tādas pašas.

Itālija ir marmora un atkritumu valstība. Mana zeme.

Bet tas gan ir fakts, ka esmu dzimis Francijā 1904. gadā. Tikko apprecējušies, mani vecāki pirms piecpadsmit gadiem aizbrauca no Ligūrijas laimi meklēt. Laimes vietā viņus apsaukāja par makaronu rijējiem, nicināja, izsmēja to, kā viņi ripināja burtu "r" – bet, cik man zināms, vārds *ripināt* arī sākas ar "r". Mans tēvs par mata tiesu izvairījās no 1893. gada rasistiskajiem nemieriem Egmortā, kur gāja bojā divi viņa draugi: drosminieks Lučāno un vecais Salvatore. Turpmāk viņus vienmēr pieminēja, lietojot šos īpašības vārdus.

Dažās ģimenēs bērniem aizliedza runāt dzimtajā valodā, lai tos neapsaukātu par "makaronu rijējiem". Mātes berza viņus ar saimniecības ziepēm, cerot padarīt ādu mazliet gaišāku. Bet

* Francūzis. *(Itāļu val.)*

ne Vitaliani ģimenē. Mēs runājām itāliski, ēdām itāliski. Mēs domājām itāliski, proti, bieži lietojot superlatīvus, kuros nereti tika piesaukta nāve, visu laiku izplūdām asarās un ne brīdi nespējām nostāvēt mierā. Mēs lamājāmies, padodot sāli. Mūsu ģimene bija cirks, un mēs ar to lepojāmies.

1914. gadā Francijas valsts, kas bija izrādījusi tik maz degsmes, lai pasargātu Lučāno, Salvatori un citus, paziņoja, ka mans tēvs nešaubīgi ir krietns francūzis un iesaukšanas cienīgs, vēl jo vairāk tāpēc, ka ierēdnis, pārrakstot viņa dzimšanas apliecību, kļūdas vai joka pēc bija padarījis viņu par desmit gadiem jaunāku. Tēvs devās karā garu ģīmi un bez puķes šautenes stobrā*. Viņa paša tēvs bija zaudējis dzīvību 1860. gadā Tūkstoša ekspedīcijas laikā. *Nonno*** Karlo bija iekarojis Sicīliju kopā ar Garibaldi. Taču ne jau burbonu lode viņu nogalināja, bet gan Marsalas ostas prostitūta ar apšaubāmu higiēnu, sīkums, kuru ģimene izvēlējās noklusēt. Viņš bija miris, un vēstījums skaidrs: karš nogalina.

Tas nogalināja manu tēvu. Kādu dienu darbnīcā, virs kuras Morjēnas ielejā dzīvojām, ienāca žandarms. Māte vēra vaļā darbnīcu katru dienu, cerot uz pasūtījumu, ko viņas vīrs varētu izpildīt pēc atgriešanās, kad reiz atkal nāksies ķerties pie akmens ciršanas, atjaunot dekoratīvās notekcaurules un veidot strūklakas. Žandarms ar atbilstošu sejas izteiksmi, kas, ieraugot mani, kļuva vēl žēlīgāka, noklepojās, paskaidroja, ka sprāgusi granāta, un tas arī viss. Kad māte cieņpilni apjautājās, kad līķi pārvedīs mājās, žandarms sāka stostīties, skaidroja, ka kaujas laukā bijuši arī zirgi un citi kareivji, ka granāta nodara lielus postījumus un rezultātā ne vienmēr ir skaidrs, kurš ir kurš vai pat kurš ir cilvēks un kurš – zirgs. Mana māte nodomāja, ka žandarms tūlīt

---

* Šis izteiciens parādījās 20. gs. un attiecas uz karavīriem, kuri Pirmā pasaules kara laikā, pārliecināti par uzvaru, izrotāja savus ieročus ar ziediem. *(Šeit un turpmāk – tulk. piez.)*

** Vectēvs. *(Itāļu val.)*

apraudāsies, tāpēc jutās spiesta pacienāt viņu ar glāzīti *Amaro Braulio* – es vēl nekad neesmu redzējis nevienu francūzi, kurš būtu to izdzēris nesaviebjoties, – bet pati izplūda asarās tikai daudzas stundas vēlāk.

Protams, es to visu neatceros, katrā ziņā ne pārāk skaidri. Es zinu faktus, es tos atsaucu atmiņā, nedaudz piepušķojot krāsas, kas man tagad, manā cellē uz Pirčiriano kalna, kur esmu nodzīvojis četrdesmit gadus, izslīd caur pirkstiem. Vēl šodien – vismaz pirms dažām dienām, kad to vēl spēju, – es slikti runāju franciski. Un kopš 1946. gada neviens mani nav nosaucis par *Francese*.

Dažas dienas pēc žandarma apmeklējuma māte paskaidroja, ka Francijā nevarēšot man nodrošināt vajadzīgo izglītību. Viņas vēders jau kļuva apaļīgāks, nēsājot māsu vai brāli – kurš tā arī nepiedzima, vismaz ne dzīvs –, un viņa apbēra mani ar skūpstiem, skaidrojot, ka sūta prom manis paša labā, ka vēlas, lai es atgrieztos dzimtenē, jo ticēja man, jo bija ievērojusi manu aizraušanos ar akmeņiem par spīti agrīnajam vecumam, jo zināja, ka man dzīvē lemtas lielas lietas, un tāpēc devusi man šo vārdu.

No divām dzīves smagākajām nastām mans vārds, bez šaubām, bija vieglāk paciešams. Tomēr es to ienīdu no visas sirds.

Māte bieži nāca uz darbnīcu, lai noskatītos, kā strādā viņas vīrs. Viņa saprata, ka ir stāvoklī, kad sajuta mani saraujamies no kalta cirtiena. Līdz tam māte nebija žēlojusi spēkus, lai palīdzētu tēvam pārvietot milzīgos akmens bluķus, kas, iespējams, izskaidro turpmāko.

– Viņš būs tēlnieks, – viņa paziņoja.

Tēvs nolamājās, atbildēja, ka tas esot draņķīgs darbs, kur rokas, mugura un acis nolietojas daudz ātrāk nekā akmens, un, ja vien tu neesi Mikelandželo, būtu labāk sev to visu aiztaupīt.

Māte piekrita un nolēma piešķirt man privilēģiju.

Mans vārds ir Mikelandželo Vitaliani.

Savu dzimto zemi es ieraudzīju 1916. gada oktobrī dzērāja un tauriņa sabiedrībā. Dzērājs bija pazinis manu tēvu, izvairījies no iesaukšanas, pateicoties savām aknām, taču notikumu pavērsiens liecināja, ka ciroze neko ilgi viņu vairs nepasargās. Iesauca puikas, večus, klibos. Avīzes apgalvoja, ka mēs tuvojamies uzvarai un friči drīz būšot tikai vēsture. Mūsu kopienā ziņas par Itālijas pievienošanos Sabiedrotajiem pagājušajā gadā tika uzņemtas kā uzvaras solījums. Tie, kas atgriezās no frontes, dziedāja citu dziesmu, vismaz tie, kuri vispār vēl gribēja dziedāt. *Ingeniere** Karmone, kurš, tāpat kā daudzi citi makaronu rijēji, bija racis sāli Egmortā, tad atvēris pārtikas veikalu Savojā, kur patērējis lielāko daļu savu vīna krājumu, nupat bija nolēmis atgriezties. Pat ja ir lemts mirt, labāk to darīt mājās, kur tavas lūpas mirkst *Montepulciano*, lai mazinātu bailes.

Karmones dzimtais novads bija Abruci. Viņš bija labs cilvēks un piekrita pa ceļam nogādāt mani pie *Zio*** Alberto. Viņš to darīja, jo viņam bija manis mazliet žēl un vēl, man šķiet, manas mātes skaisto acu dēļ. Mātes acis – tas vienmēr ir kaut kas, bet manējai varavīksnenes bija savādi zilā, gandrīz vai violetā krāsā. Šo acu dēļ bija izraisījies ne viens vien kautiņš, līdz mans tēvs

* Inženieris. *(Itāļu val.)*

** Tēvocis. *(Itāļu val.)*

pielika tam punktu. Nenoliegšu, akmeņkalim ir smaga roka. Sāncenši ātri padevās.

Modanas stacijā uz perona māte lēja gaužas, violetas asaras. Mans tēvocis Alberto, arī tēlnieks, par mani parūpēšoties. Viņa zvērēja, ka drīz man pievienosies, tiklīdz būs pārdevusi darbnīcu un nopelnījusi mazliet naudas. Pēc dažām nedēļām vai vēlākais dažiem mēnešiem – tas prasīja no manas mātes divdesmit gadus. Vilciens nosvilpās, izpūta melnus dūmus, kuru garšu joprojām sajūtu mutē, un aizveda projām iereibušo *ingeniere* un viņas vienīgo dēlu.

Lai ko arī teiktu, divpadsmit gadu vecumā bēdas norimst ātri. Es nezināju, kurp šis vilciens dodas, toties zināju, ka vēl nekad neesmu braucis ar vilcienu – vai arī to neatcerējos. Uzbudinājums drīz vien ņēma virsroku pār uztraukumu. Viss kustējās pārāk ātri. Tiklīdz noskatīju kādu detaļu, egli vai māju, tā tūlīt atkal nozuda. Ainava nav radīta kustībai. Man palika nelabi, un es gribēju par to pažēloties *ingeniere*, bet viņš krāca vaļēju muti.

Par laimi, tur bija tauriņš. Tas atlidoja Sanmikelā-de-Morjēnā, nosēdās uz loga starp mani un garām slīdošajiem kalniem. Pēc īsas cīņas ar stiklu tas padevās un vairs nekustējās. Šis tauriņš nebija skaists, ne tajā krāsu zeltainajā krāšņumā, ko vēlāk ieraudzīšu pavasarī. Tikai tāda viduvēja pelēcība, mazliet iezilgans, ja uz to skatījās, cieši samiedzot acis, no dienasgaismas apdullis naktstauriņš. Tāpat kā visiem mana vecuma puikām, arī man vienu brīdi sagribējās to pamocīt, bet tad es sapratu, ka, lūkojoties uz tauriņu, šo vienīgo mierīgo elementu satrakotajā pasaulē, sliktā dūša pamazām pāriet. Tauriņš tur palika stundām ilgi, draudzīga spēka sūtīts, lai mani mierinātu, un, iespējams, tā bija pirmā reize, kad intuitīvi sajutu, ka nekas nav tā, kā patiesībā šķiet, ka tauriņš nemaz nav tauriņš, bet vesels stāsts, kaut kas milzīgs, paslēpies ļoti mazā veidolā, ko vēlāk, pēc dažām desmitgadēm, apliecinās pirmā atombumba un varbūt vēl kas

vairāk, tas, ko mirstot atstāju aiz sevis valsts skaistākās abatijas pagrabos.

Kad *ingeniere* Karmone pamodās, viņš man sīki izklāstīja savu plānu, jo viņam tāds bija. Viņš bija komunists. *Vai zini, kas tas ir?* Es biju vairākkārt dzirdējis šo lamuvārdu mūsu kopienā Francijā, ļaudis allaž mēdza prātot, kurš no mums tāds varētu būt. Es atbildēju: "Pfff, skaidrs, tas ir vīrietis, kurš mīl vīriešus."

Ingeniere sāka smieties. Savā ziņā, jā, komunists ir cilvēks, kas mīl cilvēkus. "Turklāt nav nepareiza veida, kā mīlēt cilvēkus, vai saproti?" Es vēl nekad nebiju redzējis viņu tik nopietnu.

Karmones ģimenei piederēja zeme L'Akvilas provincē, kurai ģeogrāfija nodarījusi pāri pat veselas divas reizes. Pirmkārt, tā bija vienīgā Abruci province bez piekļuves jūrai. Otrkārt, to regulāros intervālos postīja zemestrīces tāpat kā manu senču zemi Ligūriju, ja neskaita to, ka šai kucei Ligūrijai tomēr bija pieeja jūrai.

No viņa zemesgabala pavērās patīkams skats uz Skanno ezeru. *Ingeniere* plānoja tur uzcelt torni uz gigantiska lodīšu gultņa un izmitināt tajā vietējos proletāriešus, to visu par mērenu īres maksu, kas pašam nodrošinātu pieklājīgu dzīvi, – vēl jo vairāk tāpēc, ka, būdams īsts komunists, viņš rezervēja sev augšējo stāvu. Pateicoties divām zirgu apkalpēm, kas mainītos ik pēc divpadsmit stundām, ēka cauru dienu grieztos ap savu asi. Tādējādi tās iemītnieki, kurus nedalītu apspiedējos un apspiestajos, varētu visi bez izņēmuma vienu reizi dienā baudīt skatu uz ezeru. Iespējams, kādu dienu zirgus aizstās elektrība, lai gan Karmone domāja, ka tik tālu, visticamāk, nekad nenonāks. Bet viņam patika sapņot.

Ja notiktu zemestrīce, lodīšu gultņiem būtu priekšrocības zemes struktūras atsaistīšanā. 12 balles seismiskās intensitātes gadījumā pēc Merkalli skalas – šo terminu uzzināju tieši

no Karmones – viņa ēkas izturība būtu par trīsdesmit procentiem augstāka nekā parastai celtnei. Trīsdesmit procenti varbūt neizklausās nekas liels, bet 12 balles nav nekāda joka lieta, viņš skaidroja, acis bolīdams, tas ir briesmīgi daudz.

Acis tauriņam pievērsis, es ļāvos snaudai, un, kamēr *ingeniere* klusi klāstīja man par postījumiem, mēs iebraucām Itālijā.

Kad tikāmies pirmo reizi, mēs ar Itāliju apskāvāmies kā veci draugi. Steidzoties izkāpt no vilciena Turīnas stacijā, es paklupu pret kāpsli un nostiepos uz perona visā garumā. Kādu brīdi paliku guļam, uz abām pusēm izstieptām rokām, svētlaimē kā priesteris ordinācijas laikā, un pat nedomāju raudāt. Itālija smaržoja pēc krama. Itālija smaržoja pēc kara.

Ingeniere nolēma braukt ar fiakru. Tas bija dārgāk nekā iet kājām, bet mana māte bija uzticējusi viņam aploksni ar naudu, un, tāpat kā vīns paredzēts dzeršanai, viņš sludināja, nauda ir domāta tērēšanai, tāpēc, pirms dodamies tālāk, aiziesim nopirkt kādu kvartu Po sarkanvīna, ja neiebilsti.

Es neiebildu, sajūsmināts par visu, ko šeit redzēju: karavīri brīvsolī, karavīri ceļā uz fronti, nesēji, vilciena mašīnisti un vesels bars aizdomīgu ļaužu, kuru funkcijas vai ambīcijas puišelim, kāds biju, šķita noslēpumainas. Es vēl nekad mūžā nebiju redzējis aizdomīgus cilvēkus. Likās, ka viņi laipni atbild manam uzstājīgajam skatienam, it kā gribētu sacīt: *tu esi viens no mums*. Bet varbūt viņi tikai raudzījās uz pamatīgo punu manā pierē, kas samilza arvien lielāks. Es virzījos uz priekšu cauri veselam kāju mežam, svētlaimīgs, savādo smaržu savaldzināts, tur oda pēc ādām un kreozota, metāla un lielgabaliem, tumsas un kaujas lauku dvakas. Un vēl bija troksnis, smēdes troksnis. Tur čīkstēja, čērkstēja, sita un klauvēja, visīstākā konkrētā mūzika, ko izpildīja neprofesionāļi, tālu no koncertzālēm, kurās reiz pulcēsies pārsātināti augstmaņi, lai izliktos, ka to novērtē.